

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Пояснювальна записка
до дипломного проекту бакалавра
на тему:

**АВТОПОРТРЕТ І МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙ ГОЛОВИ
ЛЮДИНИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Текст містить результати власних досліджень
Використання ідей і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Виконала: Студентка 4 курсу, групи 40 ом
напряму підготовки
Образотворче мистецтво
Гейко Анастасія Сергіївна

Керівник: Старший викладач кафедри
образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету ім.М.П.Драгоманова
Цебенко Л.І.

Рецензент: Старший викладач викладач
кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова
Труш В.М.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології Кафедра

образотворчого мистецтва Освітньо-

кваліфікаційний рівень бакалавр Напрямок

підготовки 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,

реставрація

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.
“ ___ ” **29 жовтня** 20 **20** року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ

_____ **Гейко Анастасія Сергіївна** _____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту): Автопортрет і методика вивчення пропорцій голови людини з учнями ЗЗСО на уроках образотворчого мистецтва

керівник роботи (проекту) _____ **Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова Цебенко Л.І.,**

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ ___ ” _____ **29 жовтня** 20 ___ **20** року № **2** ___

2. Строк подання студентом _____ роботи (проекту) **30 квітня 2020** _____ року

3. Вихідні дані до роботи (проекту) Створити автопортрет, та розробити методи проведення уроків з вивчення пропорцій голови людини

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Конкретизувати сутність поняття «портрет» та «автопортрет» - Виявити вплив зображення людини на розвиток дитини;

-Систематизувати методи проведення занять на тему «вивчення пропорцій голови людини»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням об'ємів, яскравих креслень)

Ляне полотно 60x80, олійні фарби, розчинник

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада	Підпис, дата
--------	------------------------------	--------------

	Консультанта	завдання видав	завдання прийняв
1	Цебенко Л.І старший викладач	10.2019	10.2019
2	Цебенко Л.І старший викладач	04.2020	04.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	Викон.
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	Жовтень- листопад	Викон.
3.	Затвердження скінів дипломного проекту	Листопад	Викон.
4.	Творча робота над дипломним проектом	Листопад - березень	Викон.
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	квітень	Викон.
6.	Попередній захист проекту	квітень	Викон.

7. Дата видачі завдання 2 вересня 20__р.

Студент _____ **Гейко А. С.** _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

ст. викладач Цебенко Л.І.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 и 297 мм), 2 сторінки

Форма № Н-9.03

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ**

Направляється студент Гейко Анастасія Сергіївна _____
(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

на тему: Автопортрет і методика вивчення пропорцій голови людини з учнями
ЗЗСО на уроках образотворчого мистецтва
(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету _____ проф.Олефіренко Т.О.

(підпис)

Довідка про успішність

Гейко Анастасія Сергіївна _____

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 2016 року до 2020 року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 14.3%, добре 59,5 %, задовільно 26,2%;

шкалою ECTS: A 14,3%; B 21,4%; C 38,1%; D 9,5%; E 16,7%.

Секретар факультету

С.О.Олександрів _____ Адамченко С.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студент (ка) Гейко Анастасія Сергіївна студентка обрала темою бакалаврської роботи жанр портрету.

Зробивши в пояснювальній записці екскурс в історію становлення портрету, студентка демонструє непересічні знання в цій царині, переконливо доводить великий образотворчий потенціал вибраної техніки та доцільність її застосування у своїй роботі.

Досвід і знання, набуті в час виконання дипломного проекту, стануть у пригоді в процесі педагогічної діяльності майбутнього викладача.

Кваліфікаційна робота виконана на високому професійному рівні та заслуговує на високу оцінку

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

ст. викладач Цебенко Л.І.

“ 13 ” травня 2020 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент Гейко Анастасія Сергіївна _____

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л.Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).

2. Формат бланка А5 (148 и 210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Гейко Анастасії Сергіївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**
ОКР **бакалавр**

Тема дипломної роботи **«АВТОПОРТРЕТ І МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙ ГОЛОВИ ЛЮДИНИ З УЧНЯМИ ЗСО НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА»**

Матеріали *полотно, олія*

1. Актуальність теми

У мистецтві портрет – це не лише відтворення зовнішніх характеристик особистості, але й виявлення його особливого та неповторного внутрішнього світу. Вивчаючи портрет людини, діти не тільки навчаються правильних пропорцій, але і вчаться краще розуміти емоції, толерантно ставитись до оточуючих. Автопортрет — це найкращий спосіб передати свої почуття та переживання. Крім того, не викликає сумнівів, що для більшості школярів тема малювання фігури людини є найцікавішою.

2. Позитивні якості роботи

Проаналізувавши в пояснювальній записці історію становлення портретного жанру, студентка демонструє не випадковість вибору теми дипломної роботи, переконливо доводить образотворчий потенціал обраної техніки та доцільність її застосування. Було виконано певну підготовчу роботу, що дозволило зробити відповідні практичні та теоретичні висновки щодо художніх і технологічних її аспектів.

Дипломантка розглянула мету та зміст навчання вивчення пропорцій у закладах загальної середньої освіти, запропонувала рекомендації щодо вивчення пропорцій у закладах загальної середньої освіти.

У практичній роботі Анастасія побудувала виразну композицію, раціонально використавши простір полотна. Образотворчий стиль та манера виконання відповідають задуму автора. Оволодіння основами портретного живопису та створення автопортрета безсумнівно збагатили мистецький досвід дипломантки, що допоможе їй в подальшій творчій та педагогічній діяльності.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій

Висновки і рекомендації, зроблені в диплому проєкті, стануть у пригоді в процесі педагогічної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

4. Наявність недоліків

Серед недоліків теоретичної бакалаврської роботи незначні текстові помилки. В практичній роботі дещо неузгоджені кольори, моделювання форми і техніка письма могли б бути кращими. Зауваження не суттєві і не впливають на загальне позитивне сприйняття.

4. Загальна оцінка роботи

Робота виконана на високому рівні і заслуговує позитивної оцінки.

Науковий керівник

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Цебенко Л.І.

(прізвище, ініціали)

« 13 » травня 2020 р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Гейко Анастасії Сергіївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

ОКР **бакалавр**

Тема дипломної роботи:

«АВТОПОРТРЕТ І МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙ ГОЛОВИ ЛЮДИНИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА»

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профільюючій спеціальності *Робота виконана на достатньому фаховому*

рівні і відповідає рівню кваліфікації бакалавра з профільюючої спеціальності «023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

Гейко Анастасія у даній науково-практичній роботі розробила та обґрунтувала методику вивчення пропорцій голови людини у закладах загальної середньої освіти. Розглянула мету та зміст навчання вивчення пропорцій у закладах загальної середньої освіти, запропонувала рекомендації щодо вивчення пропорцій у закладах загальної середньої освіти.

Було пророблено певну підготовчу роботу, що дозволило зробити відповідні практичні та теоретичні висновки щодо художніх і технологічних її аспектів.

У практичній роботі дипломантка раціонально організувала об'єм і простір у вибудовуванні виразної композиції, також функціонально взаємозв'язала деталі, образотворчий стиль та манеру виконання. Оволодіння основами портретного живопису та створення автопортрета безсумнівно збагатили мистецький досвід студента, що допоможе в подальшій творчій та педагогічній діяльності.

3. Перелік основних недоліків роботи

Серед недоліків теоретично-практичної бакалаврської роботи можна назвати незначні текстові помилки. В практичній роботі дещо неузгоджені кольори, моделювання форми і техніка письма могли б бути кращими. Зауваження не суттєві і не впливають на загальне позитивне сприйняття.

4. Загальна оцінка роботи _ *Робота виконана на високому рівні і заслуговує високої оцінки.*

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Бакалаврська робота Гейко Анастасії « АВТОПОРТРЕТ І МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙ ГОЛОВИ ЛЮДИНИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА» може бути представленою до захисту, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Рецензент

(підпис)

Труш В.М.

(прізвище, ініціали)

Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

« 13 » травня 2020 р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему:

Автопортрет і методика вивчення пропорцій голови людини учнями ЗЗСО на уроках образотворчого мистецтва

Тема бакалаврської роботи затверджена на засіданні Вченої ради факультету педагогіки і психології, протокол №2 від 29 жовтня 2019р.

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ППІ студента Гейко А.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією частково виявлений (4%) академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

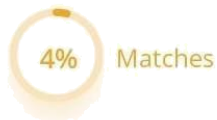
Секретар комісії

Шевнюк О.Л.
(прізвище, ініціали)

Сова О.С.
(прізвище, ініціали)

Дата 14 травня 2020 р.

Matches

Веб джерела

45

1	studopedia.com.ua https://studopedia.com.ua/1_396123_mnozhestvennimi-narusheniyami.html	0.83%
2	vseosvita.ua https://vseosvita.ua/library/sucasnij-urok-obrazotvorcogo-mistectva-101348.html	0.81%
3	um.co.ua http://um.co.ua/5/5-1/5-107531.html	0.63%
4	ukrbukva.net https://ukrbukva.net/page,3,102616-Garmonizacija-razvitiya-lichnosti-mladshogo-shkol-nika-v-obrazovatel-noiy-modeli-Na...	0.62%
5	www.webkursovik.ru https://www.webkursovik.ru/kartgotrab.asp?id=-179888	0.37%
6	vihovатели.com.ua http://vihovатели.com.ua/programmy-v-dou/5638-plan-programma-dopolnitelnogo-obrazovaniya-detey-bumazhnaya-fantaziya.html	0.37%
7	referat.co https://referat.co/ref/750523/read?p=1	0.37%
8	ua-referat.com https://ua-referat.com/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%9...	0.35%
9	leksii.org https://leksii.org/3-74466.html	0.35%
10	ukrbukva.net https://ukrbukva.net/page,9,109447-Myshlenie-v-mladshem-shkol-nom-vozraste.html	0.34%

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ I. Портрет як жанр образотворчого мистецтва.....	6
1.1 Історія зображення людини в образотворчому мистецтві	6
1.2. Канони зображення людини протягом різних періодів історії.....	12
1.3 Творча робота над автопортретом. Композиційне та колористичне вирішення	18
РОЗДІЛ II. Особливості методики навчання зображення людини на уроках образотворчого мистецтва.....	22
2.1. Мета та зміст вивчення пропорцій голови людини учнів у ЗССО.....	23
2.2. Системи завдань підвищення навчальної мотивації, зображення людини на уроках образотворчого мистецтва у загальноосвітніх школах.....	27
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми. Неможливо заперечувати той факт, що людина завжди була, є і залишається головною темою мистецтва. Твори минулих століть, що містять образи людини, – це історичні документи, які розповідають глядачеві не лише про модні тенденції та стандарти краси того часу, а й про людську сутність. У сучасній культурі художнє відтворення людської фігури займає особливе місце. Її значення виходить за рамки мистецтва і стає все більш важливим у політичній, соціальній та культурній сферах. Людський образ широко використовується в рекламі товарів, показує суспільно прийняте уявлення про красу, адже інформація, що передається через образ, звичайно, краще сприймається глядачем.

У мистецтві, портрет – це не лише відтворення зовнішніх характеристик особистості, але й виявлення його особливого та неповторного внутрішнього світу.

Слід зазначити, що тема, про яку йдеться в моїй роботі, нині є дуже актуальною для сучасних шкіл та дітей. У шкільному віці діти вчать пізнавати своє оточення, розуміти його та адаптуватися до нього. Нашим завданням є: формування в учнів любові та інтересу до мистецтва.

Образотворче мистецтво розвиває не тільки просторове та логічне мислення, а й уяву, фантазію, почуття гармонії та краси, відчуття кольору, композиції, та ритму. Адже, світова культура та історія вивчається саме на прикладі творів образотворчого мистецтва.

Вивчаючи портрет людини, діти не тільки навчаються правильних пропорцій, але і вчать краще розуміти емоції, вони формують толерантне ставлення до оточення. Людська фігура — найдоступніший приклад руху, який

діти можуть зрозуміти. Автопортрет — це найкращий спосіб передати свої почуття та переживання. Крім того, не викликає сумнівів, що для більшості школярів тема малювання фігури людини є найцікавішою. Картина з рухомим персонажем цікавить їх більше, ніж звичайний пейзаж чи натюрморт, адже коли з'являється людська фігура, у глядача виникає відчуття, що ця картина розповідає певну історію.

Мета дослідження: Розробка та обґрунтування змісту та мети зображення людини на уроках образотворчого мистецтва

Завдання дослідження:

1. Прослідкувати історію та розвиток образу людини та визначити її основні характеристики, які притаманні різним епохам.

2. Вивчити мету та зміст навчання образу людини на уроках мистецтва у ЗЗСО.

3. Скласти рекомендації, щодо викладення матеріалу зображення фігури людини на уроках образотворчого мистецтва.

Об'єктом дослідження: викладання образотворчого мистецтва для учнів середньої школи.

Предметом дослідження : техніка зображення людини на уроках мистецтва.

Методи дослідження. Для досягнення цілей дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

1. Культурно-історичний – для вивчення історичного розвитку зображення образу людини і його особливості

2. Аналітичний — для вивчення, художньої та навчальної літератури для дослідження проблеми

3. Порівняння — для створення оптимальної методики зображення голови людини

4. Системно-структурний — розробити методи для зображення людської голови в образотворчому мистецтві

Наукова новизна одержаних результатів:

1. Запропоновано Додаткові методи зображення людини для більш ефективного навчання образотворчого мистецтва
2. Запропоновано зміни у викладанні образотворчого мистецтва, зображення образу людини
3. Продовжена розробка учнівських завдань з вивчення голови людини

РОЗДІЛ І

ПОРТРЕТ ЯК ЖАНР ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

1.1 Історія зображення людини в образотворчому мистецтві

Що таке портрет? Під натуралістичним чи реалістичним портретом розуміється фізіономічний образ. Яка тема будь-якого портрета? На полотні зображується зовнішній вигляд (а через нього і внутрішній світ) конкретної, реальної, яка існувала в минулому або що існує в сьогоденні людини. Загальна тема портрета, індивідуальна форма його буття, індивідуальне життя людини.

Для чого взагалі потрібен портрет, яке його актуальне призначення? Портрет, який не перетворює особистість в «річ», укладає в собі правду про особливість людини що споглядає (і моделі і автора). Ось чому пізнавальна функція портрета — важливий пункт жанру мистецтва.

Портрет, з одного боку, найбільш інтригуюча форма мистецтва. Наприклад, можемо згадати ту саму «Джоконду» Леонарда да Вінчі, картину Рембрандта «Нічна варта», або ж «Дівчину з перламутровою сережкою» Яна Вермеєра. З іншого ж боку, це сама нудна форма мистецтва, тому що музеї забиті тисячами зображень людей, про яких ніхто нічого не знає і знати не хоче. Схожих один на одного, рутинних, написаних посередніми художниками, без всякого шансу на те, що б ви їх побачили. Я думаю, що всі згодні з тим, що у хорошого портрета, повинні бути особливості, по мимо популярності зображеної особи. Ми живемо в епоху коли портрет, в цілому, доступний кожному. Щодня створюються мільйони портретів, завдяки цифровим технологіям. Постійно ми фотографуємо когось, або робимо селфі.

У портреті живе така традиція і такі можливості, які досить складно верифіковані, проте ставлять його постійно на грані мистецтва і навіть за гранню. Тому портрет - це вічно жива форма мистецтва. Це жанр, але це одночасно і соціальна практика.

У образотворчому мистецтві портрет може бути не тільки живописом, а і скульптурою чи фотографією або будь-яким іншим зображенням людини, в якому обличчя є основною темою. Традиційні портрети станкового типу зазвичай зображують голову і плечі, у пів зросту або тіло повністю. Існує кілька різновидів портретів, серед яких: традиційний портрет однієї особи, груповий портрет або автопортрет. У більшості випадків робота виконується спеціально для того, щоб зобразити характер та унікальні риси людини. Серед великих представників цієї галузі в західному мистецтві можна виділити таких флорентійців епохи Відродження як: Леонардо да Вінчі (1452–1519), Мікеланджело (1475–1564) та Бронзіно (1503–72), тосканський Рафаель (1483–1520), і венеціанський Тіціан (1487-1576). На північ від Альп там знаходився Ян ван Ейк (1390-1441), засновник фламандсько живопису з Брюгге, та німецькі портретисти Лукас Кранах Старший (1472-1553) та Ганс Гольбейн Молодший (1497-1543). Також можемо виділити голландця Рембрандта (1606-69) та художника бароко Ентоні Ван Діка (1599-1641), іспанського придворного художника Веласкеса (1599-1660) та англійця Томаса Гейнсборо (1727-88).[17]

Портретний живопис ми можемо розділити на суспільне або приватне мистецтво. Тому що як ми знаємо, у стародавніх середземноморських цивілізаціях, таких як Єгипет, Греція, Рим та Візантія, портретування було в першу чергу публічною формою мистецтва або видом похоронного мистецтва для богів, імператорів, царів та пап. Портрети виконувались як скульптура з бронзи, мармуру чи іншого каменю, або як панельні картини чи фрески.

Хоча приватні твори мистецтва — як правило, для королівських сімей — були замовлені під час шумерської, єгипетської та грецької епохи, більшість стародавніх портретів були публічним мистецтвом, призначеним для прикраси громадських територій, показу моралі та релігійних цінностей того часу.

Римське мистецтво базувалося на практичній політичній необхідності. Портретні бюсти всіх імператорів, від Юлія Цезаря до Костянтина, були ліплені з мармуру або бронзи. Ці статуї та бюсти демонструвалися публічно по всій імперії. У столиці виросла величезна художня індустрія, яка залучала скульпторів, живописців з усієї Італії та Греції, щоб просто впоратися з цим попитом на імператорські портрети. Наприклад, існує понад 250 бюстів імператора Августа. Римські портрети продовжували традицію публічного мистецтва.

З часом суспільне мистецтво Риму (50 р. Н.е.) набуло менш помітної форми. Портрети, а також інші типи картин створювались переважно для внутрішніх церков і монастирів (як правило, у вигляді фресок або енкаустичних картин на панно), або використовувались для ілюстрації євангельських рукописів. Єдиним головним покровителем мистецтва протягом більшої частини середньовічної епохи була Церква. Приклади творів цього періоду включають: портрети на енкаустичній панелі та ікони з монастиря Святої Катерини, гори Синай, такі як "Престолена Мадонна з дитиною" (600 рн.е.); портрети євангелістів і апостолів у кельтських християнських освітлених рукописах та текстах Євангелія від Каролінга, як Іоанн Євангеліст.

Візантійський стиль портретного живопису, який домінував протягом періоду 450-1400 рр., Не був сумісний з картинами реального життя. Натомість художники дотримувались ієратичного стилю мистецтва, в якому духовні та людські особливості фігури мали бути виведені із символічних мотивів. Цей ненатуралістичний підхід залишився в основному безперечним до приходу Джотто (1266-1337 рр.), Фрески якого в Арена-капела були першими малюнками, на яких були представлені реалістичні, звичайні на вигляд люди, із суцільними тривимірними формами. Цей новий стиль незабаром дав про себе знати в портретному мистецтві: по-перше, серед фахівців з олійного живопису Нідерландського Ренесансу (с.1400-1580) та німецького Відродження, включаючи Яна ван Ейка, Роджера ван дер Вейдена, Лукаса Кранаха та Ганса

Гольбейна, а пізніше Франції, з творами на зразок портрета Карла VII (1445-50), Жана Фуке (1420-81). До 1500 р. портретизм став головним жанром живопису.

Мистецтво ренесансу внесло в живопис кілька нових ідей. Сюди входили технічні концепції, такі як лінійна перспектива, світло та відтінок (хіароскуро та сфумато) та тривимірне моделювання, а також наративні концепції, такі як гуманізм. Ці ідеї забезпечили портретистів більшими ресурсами, що незабаром призвело до помітного підвищення якості ренесансних портретів.

Тим часом Церква зберігала владу над образотворчим меценатством, вкладаючи роботи в собори, церкви, каплички, монастирі та храми. Вплив Ренесансу на портретизм тривав століттями, коли художники продовжували наслідувати стиль Леонардо, Рафаеля, Тіціана та Мікеланджело.

Дві важливих події відбулися в періоди маньєризму (1530-1600) та бароко (1600-1700). Протягом XVI століття академії мистецтв встановили чітку ієрархію. П'ять жанрів були класифіковані таким чином: (1) Історичні, релігійні або міфологічні твори мистецтва (що містять "розповідь" або "повідомлення") розглядалися як найдостойніший жанр, за ним (2) портрети, потім (3) жанрові картини, це зображення повсякденних сцен, (4) пейзажі та нарешті (5) картини натюрморту. Через це багато художників-портретистів намагалися покращити вигляд як своєї картини, так і предмету зображення, додаючи їх портретам історичну, релігійну чи міфологічну обставину.

Крім того, в середині XVI століття, після загальноєвропейського розколу між католицькою церквою в Римі та протестантським рухом - спричиненим Лютерською реформацією (1520р.) - Католицька рада Трента вирішила розпочати величезну кампанію з перемоги. Ця кампанія, відома як Контрреформація, використовувала мистецтво як пропагандистську зброю, і тому замовила величезну кількість релігійних картин та скульптур - багато виконаних у монументальному масштабі - включаючи деякі знакові портрети.

Наприклад, чудові шедеври Ель Греко Портрет кардинала (1600 р.) Та Портрет Фелікса ГортенсіоПаравічіно (с.1605). Також: Портрети бароко. Художники XVII століття, які спеціалізувалися на портретах королів, такі як Гіацинте Ріго (1659-1743), відзначили його портретами Людовіка XIV.

У поєднанні з підйомом католицького живопису, в протестантській Голландії виник міні-ренесанс, що живився новим високоматеріалістичним типом замовника - багатим торговцем середнього класу, який бажав придбати картину, на якій він та його сім'я добре виглядатимуть. Вони повинні були бути досить маленькими, щоб висіти на стіні його будинку, і досить детальними, щоб здатися справжніми. Так народився неповторний стиль живопису голландського реалізму. Найбільшими голландськими художниками-реалістами були чудові портретисти, такі як Франс Халс (1582-1666), Ян Вермеєр (1632-75) і звичайно, Рембрандт.

Слід зазначити, що портрети в Росії почали розвиватися пізніше, ніж у решті Європи. Лише в епоху мистецтва за часів Петра Великого (1686-1725) почали з'являтися портрети в академічному стилі.

Портрети значно розширилися як жанр протягом XVIII-XIX століть. Це було зумовлено декількома факторами, зокрема: універсальним використанням олій та полотна; збільшення торгівлі, що, в свою чергу, створило велику групу заможних бізнесменів середнього класу та землевласників; використання портретів як способу вічного візуального відображення людей та сімей. У будь-якому випадку, в цей період відбулося значне зростання мистецтва портрету, яке було призупинено лише з впровадженням камери у XX столітті. Про твори XVIII ст. Ймовірно, двома найкращими художниками- портретистами вісімнадцятого століття були швейцарська художниця Анжеліка Кауфманн (1741-1807), яка діяла в Лондоні та Римі, та Елізабет Вігі-Лебрун (1755-1842), придворна художниця королеви Марії-Антуанетти . Інші визначні портретисти XVIII ст. - Жан-Батист Грезе (1725-1805), який відзначається

вишуканими творами рококо, як Біла Шапочка (1780, Музей образотворчих мистецтв, Бостон).

Спеціалізований жанр романтичного портрета, який набув великої популярності в Англії дев'ятнадцятого століття, демонструють картини Едвіна Лендсера (1802-73), чиї сентиментальні портрети собак виражали деякі основні чесноти вікторіанської епохи.

XX століття мало цікавило класичну ієрархію жанрів і поглиналось новими способами репрезентації реальності в епоху світових воєн та моральної невизначеності. Після серії портретів експресіоністів, досягнень у фотографії, кіно та відео, класичний портрет здається анахронічним і мало цінним. Натомість художники-портретисти XX століття просто використовували жанр як інший засіб просування свого стилю мистецтва. Виняток становлять портрети Пікассо, такі як "Портрет Гертруди Штейн" (1906), та експертуалісти Модільяні: "Портрет Хуана Гріса" (1915) та "Портрет Жанни Хебутерн" (1918). На повоєнні розробки також вплинули художні матеріали, комп'ютерні засоби масової інформації та нові форми виготовлення друку. Ця тенденція проявляється у портретах поп-арт Енді Уорхола (1928-87), чиї друківані портрети Елвіса, Мерилін Монро, Жаклін Кеннеді, Елізабет Тейлор та Мао-Це-Тун стали іконами пізнього XX століття. Найновіший сучасний стиль портретування, відомий як фотореалізм (гіперреалізм), є прикладом таких художників, як американський Чак Клоуз. (1940).

Як і будь-який жанр мистецтва, портрет зображував переважний стиль живопису того часу. У Єгипті розписані стіни та барельєфи зображували людину лише у профіль. Портрет, намальований в епоху бароко, був більш пишним, ніж картини неокласицизму. Так само романтичні портрети були більш анімованими, ніж імпресіоністські портрети, тоді як експресіоністський

портрет початку XX століття, як правило, є найвибагливішим і найбарвистішим за всі епохи.

1.2 Канони зображення людини протягом різних періодів історії

На відміну від інваріанта («архетипу») канонічна конструкція портрета відноситься не до всіх епох, а тільки до деяких: крізь мірила, їх історичну заміну відбувається становлення портретного жанру. Канон не йде по стопах ототожнювання зі штампом, він вважається однією з форм становлення мистецтва і його жанрів. Запити канону поширюються на всі зазначені форми, які у власній єдності характеризують манеру портрета.

Одним із найголовнішого у житті людини, без сумнівів, є зорове сприйняття нашого оточення, адже з самого народження ми починаємо сприймати інформацію завдяки зоровим рецепторам, а вже потім завдяки звукам, дотику, нюху та смаку.

Люди завжди намагалися зобразити світ що їх оточує, а найчастіше повторюваний предмет зображення був і залишається — людина. В історії мистецтва зустрічається безліч дивовижних відтворень образу людини, від первісних часів до сьогодення. Тіло — завжди було невичерпним джерелом натхнення і постійним об'єктом зображення у живописі, скульптурі чи фотографії.

Уявлення про красу та ідеал постійно змінювались, не зважаючи на те що тіло людини було не змінним протягом багатьох століть. Змінювалося її сприйняття з кожною новою епохою. Тобто, ми спостерігаємо образ людини — уявлення про тіло, яким його трактує тогочасний світогляд. [11]

З історії мистецтв ми можемо згадати, що перші зображення образу людини з'явилися ще в первісні часи. На стінах скель та печер, археологи досі знаходять малюнки важливі для тодішніх племен, зазвичай це зображення

полювань або ритуалів. Зображення тіла було примітивним і зовсім схематичним, передавало лише рух та дію, але не передавало пропорцій та об'єму.

Згодом з'явилися статуетки які зображують тіло жінки. Загалом, ці фігури виглядали не зовсім пропорційними, деякі з частин тіла були або ж геть відсутні, або навпаки гіперболізовані. З цього ми можемо дійти до висновку, що саме набувало цінності у первісному суспільстві. (ДОДАТОК Б) Оскільки умови існування в ті часи були суворими, пишне жіноче тіло асоціювалося з ідеалом краси, достатку, що дасть можливість народити потомство.

Однією з найдавніших держав є Єгипет, історичним спадком цієї країни є самобутнє, канонічне мистецтво. Проіснувавши майже п'ять тисячоліть у незмінній формі, характерним у мистецтві цієї держави є суворі геометричні форми, зображення людей схожих один на одного. Чому?

У древньому Єгипті панувала суворі ієрархія, люди вірили у потойбічний світ, життя після смерті, вважали що фараон — втілення бога Ра на землі. Суспільство було статичним та не прагнуло змін, в цих чітких геометричних формах ховається перебільшення прагнень суспільства. Шлях розвитку Єгипетського мистецтва був зумовлений його постійною залежністю від релігії. [9]

В умовах жорстокої влади фараона, не було приводу для прояву свободи особистості. Людина залишалась підвладною «волі богів», що сприяло тільки релігійному поясненню навколишнього середовища.

Людські фігури на стінних розписах і різьблених рельєфах зображені в неймовірно деформованій позі: голова в профіль, при цьому очі в фас, плечі, руки та торс у фас, ноги в профіль. (ДОДАТОК А) Художник ігнорував реальність, щоб представити кожну частину тіла в найбільш вирашному ракурсі. [17]

Згодом культуру Єгипту почали наслідували і Греки, більшість їх творів мистецтва були схожими на їх попередників. Але вічне прагнення до ідеалу і більш реального зображення людини, підштовхнуло митців шукати нові технології. У Греків краса тіла була рівнопропорційна внутрішній красі людини. Фізична краса передбачала красу душі. [11] Вони вірили, що чим красивіше у людини тіло — тим ближчою вона є до бога, що саме в образі красивого чоловіка чи жінки боги спускаються на землю. Греки досягли небувалих успіхів у реалістичній скульптурі. Так в скульптурі хлопчика Критія всі частини тіла — були схожі на живі. Здається, що це не холодний мармур, а жива шкіра, під якою по венах пульсує кров. Та реалістичність фігури хлопчика не викликала великого захоплення у глядачів. . Зрозумівши це, давньогрецькі майстри стали шукати інші форми вираження і усвідомили, що глядачеві потрібно таке зображення, яке буде вмикати його уяву, домальовувати значущі для себе риси. Наступним кроком, який зробили давньогрецькі скульптори, було уявити тіло в русі.[16]

Портрет відіграв важливу роль також і в Римській імперії. Від традиції вшанування померлих походять мармурові портрети. Маски померлих виготовляли з воску, та зберігали їх в спеціальних шафах в атріумі. Вміння майстрів виготовляти маски зростала. Вони відігравали важливу роль у похоронному ритуалі.

Від культу прекрасного людського тіла маятник історії гойднувся в бік аскетичності, презирства до тілесного, заперечення фізичних потреб і задоволень. Ж. Гофф в своїй книзі «Історія тіла в Середні віки» зазначає: «В епоху Середньовіччя гостро стояла проблема суперечності тіла: з одного боку, тіло було вмістилищем людських гріхів (обжерливість, хтивість), з іншого боку, тіло ототожнювалося з спокутою гріхів, прикладом якого було втілення Ісуса в тіло людини. З одного боку, тіло обмежували постом і стриманістю, з іншого боку, влаштовувалися карнавали, що являли собою неймовірний розгул. Усі

звичайні явища життя людини — працю, сон, почуття, одяг — все збуджувало суперечки, в центрі яких знаходилося тіло» [4].

Християнство за часів Середньовіччя заохочувало добровільні страждання, обмеження в їжі, що було ознаменоване надбанням духовної просвітленості через смирення плоті. Пропорції тіла, не кажучи вже про оголеність природи, вважалися негідним предметом для інтересу, і увага приділялася виключно особі як образу безтілесної душі, а саме тіло мало дуже узагальнені форми і були прикриті одягом [7].

Ж.Гофф писав: «В середні Віки тіло було метафоричним образом держави, міста, церкви, університету, людства. Звичайно, це не було новиною для Західної Європи. Ще Платон в «Державі» говорив про можливість застосування до «ідеального полісу» моделі організму. У ньому слід було розрізняти голову (правителя-філософа), живіт (хліборобів) і ступні (варту).[4]

Хоча Церква все ще берігала глибокий контроль над мистецьким світом, епоха Ренесансу ознаменувалась важливим поворотним моментом в історії портретування. Коли суспільство звернулося до колективної ідеї «гуманізму», портрет, природно, піднявся на чільне місце. Однак Церква продовжувала залишатися головним покровителем мистецтва і замовляла мистецтво лютими темпами (врешті-решт це призвело до банкрутства Ватикану в 16 столітті); таким чином, відомі портрети того часу продовжують включати релігійних діячів та вождів. Не зважаючи на це обмеження, Відродження породило деяких найбільших художників усіх часів - Леонардо да Вінчі, Мікеланджело та Рафаеля, чия велика робота продовжує впливати на портретне мистецтво і сьогодні.

Епоха Відродження відзначається поверненням канонів зображення краси людського тіла. Митці вивчають пропорції людського тіла, наприклад можна взяти до розгляду Вітрувіанську людину Леонарда да Вінчі. Але увага приділялася не тільки фізичному. Людина в цілому була головним об'єктом

інтересу Сюжети картин черпалися одночасно з античних міфів і легенд, а також біблійних сказань.

За часів Бароко і Рококо хоч панування світських постатей у мистецтві продовжувалося, багато художників почали створювати портрети буденної простої людини, починаючи з початку 1600-х років. Гуманістичні ідеї, що вирували в епоху Відродження, наполегливо переживали період бароко і нарешті увійшли у світ образотворчого мистецтва. Ці портрети підкреслювали просту людяність та повсякденне життя, які, як вважали, були надто буденними у попередні періоди. Водночас, з піднесенням Франції як економічної енергетики, у 1669 р. Секретар Французької академії Мистецтва проголосив портрет другим за значенням жанром образотворчого мистецтва. Це проголошення, що і говорити, підштовхувало багатьох найбільших художників того часу до мистецтва портретування.

Кінець XVIII та XIX століття ознаменувались періодом масових змін та відродження у світі портретного мистецтва. Багато стилів портретів, як романтизм, академічний, реалізм, імпресіонізм, неокласицизм та символізм, вибухнули на художній арені та привернули увагу видатних художників-портретів.

Вчений А. Лебедев писав про портрет епохи романтизму так: «З трьох провідних жанрів живопису початку XIX століття — портрета, пейзажу та історичної композиції — романтичні ідеали утвердилися насамперед в портреті. В епоху Класицизму індивідуальність була категорією негативною, в центрі мистецтва стояла імперсональність. У Романтизмі ця ситуація радикально змінилася. Здебільшого романтик-портретист брався за виконання зображення тих людей, які були йому чимось симпатичні. Фактично коло портретованих — це коло людей, їм обраних, а не нав'язаних йому. Надзвичайно поширеним жанром був автопортрет. Здебільшого автопортрети виникали в критичні хвилини життя, були свідченнями підйому або спаду душевних сил. У портреті затверджувалася творча природа мистецтва, в автопортреті ця ідея особливо

очевидна. Тут на перший план виходить тема натхнення, яке відрізняє художника від звичайних людей, звеличує його» [17].

Митці-реалісти, зокрема, створювали традиційно реалістичні портрети простих людей. Художники знаходяться в пошуку різних технік, засобів зображення і передачі колірної гами, зображують не тільки багатіїв, а й середній клас, селян, пастухів, блазнів і циркачів. Крім того, промислова революція створила абсолютно новий клас меценатів, який захопився мистецтвом: заможні бізнесмени.

Масове промислове виробництво створило недорогий доступний спосіб для середнього класу купити фарби та полотна в універмазі. Більше не було мистецтва, зарезервованого для художників. У ХІХ столітті кожен бажуючий міг купити пензлик та фарбу.

Портрети продовжували стрімко розвиватися і протягом ХХ століття. Піднесення фотографії та абстракції на початку ХХ століття ознаменувало занепад традиційного намальованого портрета. З того часу художники, такі як Френсіс Бекон, Алекс Кац та Чак Клоуз створили кілька найбільш знакових портретів у світі.

Марат Гельман пише: «В контексті пізнього постмодернізму ставлення глядача до портрета, сильно змінилося в порівнянні з класичною епохою. Всі зображення сьогодні умовно можна розділити на кілька категорій: це інформаційні (політико-соціальний контекст), рекламні, культові (субкультурні), художні та приватні. Глядач зараз сприймає будь-яке зображення як знак товару, влади, політики, моди, поп-культури. Тому глядацьке сприйняття зараз обумовлено, контекстуально. Портрет як жанрова категорія скоріше мертвий, ніж живий. Але, якщо розглядати всі актуальні практики сьогодні, і якщо є якісь живі прояви портретного жанру, то це швидше схоже не життя після смерті » [13].

Прагнення захопити дух людини за допомогою мистецтва зберігається як мотивація творчого генія з давніх часів. Зі зростанням фотопортретного зображення, цифрових носіїв інформації та багатьох інших, досі відомих нововведень у світі образотворчого мистецтва, портрети, без сумніву, продовжують залишатися життєво важливим елементом світу образотворчого мистецтва.

1.3 Творча робота над автопортретом. Композиційне та колористичне вирішення

Слід зазначити також такий підрозділ портретного мистецтва — як автопортрет. Він є цікавою підгрупою портретних зображень.

Автопортрет не обов'язково повинен бути зображувальним — абстрактне або символічне зображення самого художника також можна класифікувати як автопортрет. Також він може бути в будь-якому середовищі. Художники іноді вписують себе у портрети більшої групи; або в інший тип композиції — наприклад, пейзаж.

Під час створення моєї практичної частини завдання, мною було проаналізовано, багато автопортретів, особливо жіночих. Серед видатних художниць можна відмітити Фріду Кало, з її пізнаваною манерою живопису; амазонку російського живопису Наталію Гончарову; Бертю Морізо зі своїм вираженим імпресіонізмом; та чудову портретистку Зінаїду Серебрякову.

Жінки-художниці мають свою неповторну особливість, вони талановиті, витончено володіють ремеслом, красиві та неповторні... Вони уважно вдивлялися у свої обличчя, намагаючись з найбільшою точністю передати своєрідність своєї зовнішності та особистості. Сьогодні ми вдивляємося в їх одухотворені обличчя, вони не змінилися з плином віків і десятиліття, намагаємося розгадати таємницю чарівності, досягнути життєві колізії і секрети майстерності талановитих художниць минулого.

Також мені довелося поглибити свої знання з композиції та кольорознавства. Мушу відмітити, що у композиції картини важливе не лише місце розташування кольору, а й напрямок колірної мазки. Обрати правильне тональне вирішення не так просто, потрібно розуміти що від кольору буде залежати настрій картини в цілому. Тому для моєї роботи головними були визначені теплі кольори.

Також існують різні способи акцентування напрямків всередині простору картини - горизонтальні, вертикальні, діагональні, кругові або їх поєднання. Кожне з цих напрямків має свій особливий виразний сенс.

"Горизонтальний" - підкреслює тяжкість, протяжність простору і його ширину.

"Вертикальне" є повною протилежністю "горизонтальному" і висловлює легкість, висоту і глибину.»

Для своєї роботи я обрала вертикальний формат, щоб краще передати емоційний стан автопортрету.

Після обрання формату та тонального вирішення слідує створення художнього образу. Він, так само як і мистецтво в цілому, є досить багатограним продуктом творчої діяльності. Для того, щоб зрозуміти і краще засвоювати теоретичні знання основи композиції, потрібно знати суть, основні властивості та якості художнього образу.

Художній образ — це такий сплав емоційного і раціонального в пізнанні й віддзеркаленні об'єктивної реальності, який покликаний впливати на відчуття, і на розуми людей.[17]

На перших етапах роботи потрібно застосувати всі знання з анатомії. Обрати позу, виправити пропорції в першу чергу. Я постійно звірялася з посібниками анатомії, якщо раптом моя уява візьме верх, і я почну заглиблюватися в подібність, і реалізм зникне. Коли я стала працювати над

автопортретом, моєю першою задачею було поставити очі на потрібне місце. Про руки дуже легко забути. Руки — складна машина з кістками, м'язами, сухожиллями, жиром і шкірою, кожна з цих деталей повинна бути добре побудована. І повторю ще раз: в першу чергу я працюю над пропорціями та позою перш ніж перейти до деталей. (Додаток Д)

Першим етапом після того як ми визначились з композиційним рішенням, та побудували вміст нашої роботи. Ми переходимо до першого монохромного підмальовку. Головна задача — це правильна робота з тоном. Багато провідних художників рекомендують робити це паленою умброю, так ми визначаємо світлі та темні місця на полотні. В глибоких місцях кладемо тон густо, у світлих, прописуємо легко, не мов аквареллю. Цей етап важливий, завдяки йому, ми зможемо надалі краще визначити тональність і колір.

Після нашого підмальовку, ми переходимо до наступного етапу — опрацювання форми у кольорі. Протягом декількох сеансів ми починаємо бачити, що досить наблизилися до натури. Очі дивляться і висловлюють характер погляду. Риси обличчя стають схожими. Працюємо над тінями та світлом. І останнім етапом буде деталізація. В процесі створення Максимум часу було приділено саме очам, адже не даремно в народі кажуть, що очі — дзеркало душі. В моєму автопортреті присутні також руки, їм довелося приділити багато уваги, адже руки часом можуть розповісти про людину більше ніж лице.

Перш ніж перейти до текстур, я працюю над побудовою світла. В моїй роботі я використовував тільки два джерела світла, основним є світло від вікна зліва, і світло від плафона. У своїй роботі, я переслідую ідею, максимально наповнити роботу світлом, щоб образ здавався легким.

Виконуючи практичну дипломну роботу, мені також довелося зіткнутися також з канонами «правильного світла» у картині. Правильним світлом,

вважається таке освітлення, яке не псує і не спотворює звичне візуальне сприйняття об'єкту. В нашому випадку, об'єкт — це лице. Світло для художника може стати таким же ефективним інструментом як кисть і фарби. За допомогою зміни освітлення можна підсилити обсяг, підкреслити ті чи інші риси обличчя, або створити певний характер простору. Світло може бути фронтальним, боковим, або існує ще так зване Рембрантське освітлення, характеризується воно тим, що джерело світла розташовується приблизно під кутом 45 градусів, щодо лица, яке зображуємо, тим самим повністю освітлюючи одну його сторону і створюючи умовний трикутник світла на іншій стороні лица, в області очей і щоки. (ДОДАТОК В) Зважаючи на вищесказане, стає очевидно, що граючи світлом і підкреслюючи ті чи інші емоції, художник може яскравіше і точніше передавати сюжет своєї картини, це має сенс.

Дуже важливо у процесі роботи постійно дивитися на її цілісність, тобто сприймати зображення в цілому. Увесь час порівнювати з точки зору тонального відношення. В цьому і полягає процес живопису.(Додаток Е)

РОЗДІЛ II

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

2.1 Мета і зміст вивчення пропорцій голови людини на уроках образотворчого мистецтва учнів у ЗЗСО

Сучасне демократичне суспільство потребує творчих людей адже всі культурні цінності, накопичені людством - результат творчої діяльності людей, і те, наскільки просунеться вперед людське суспільство в майбутньому, буде визначатися творчим потенціалом підростаючого покоління.

Проблема розвитку творчого мислення дитини з її неповторністю, оригінальністю та унікальністю - головні проблеми сучасної освіти. Сьогодні особливо гостро позначилася потреба суспільства у вихованні творчих людей, які мають нестандартний погляд на проблеми, які вміють знаходити власне рішення, оригінальні відповіді, відкрито висловлювати сміливі ідеї та гіпотези, здатних в поведінковій сфері швидко адаптуватися до мінливих умов.

Творчість - одна із змістовних форм психічної активності дітей, яку можна розглядати як універсальний засіб розвитку індивідуальності, що забезпечує стійку адаптацію до нових умов життя, як необхідний резерв сил для подолання стресових ситуацій та активного творчого ставлення до дійсності. Творчі здібності – це здатність виявляти нові способи вирішення проблем і нові способи вираження. Допомагають розвивати і удосконалювати творчі здібності: образотворчі (продуктивні) види діяльності - малювання, ліплення, конструювання, аплікація. Кінцевим результатом цієї діяльності є який-небудь продукт, в якому дитина відображає свої враження і досвід життя.

Сучасна освіта розглядається в усьому світі як важливий компонент становлення особистості, як невід'ємна частина середовища, в якому існує людина [9]. Головною характеристикою сучасної людини є вихованість та освіченість. Головними є засвоєння знань та навичок, розкриття свого я, та творча самореалізація людини.

«Для чіткої і високоефективної організації та проведення уроків образотворчого мистецтва кожен вчитель повинен свідомо володіти і використовувати у практиці різні типи уроків та відповідні їм дидактичні структури, враховуючи вимоги сучасної програми та розвиток науки про дитячу творчість. В роботі описані основні інтерактивні методи роботи на уроках образотворчого мистецтва, які я застосовую у своїй практиці роботи.»[15]

Мета роботи — це не тільки знайомство з мовою мистецтва і не просто оволодіння вміннями і навичками творчої роботи з художнім матеріалом. Найважливіше полягає в тому, щоб перетворити шкільні роки навчання в радісні і щасливі миті.

На мою думку, вивчення образотворчого мистецтва можуть в кінцевому випадку допомогти дітям досягти успіху в інших сферах життя. Мистецькі програми можуть допомогти вдосконалити навички пам'яті та зосередженості учня, розвинути навички прийняття рішень та критичного мислення, а також заохочувати та дисциплінувати.

Образотворче мистецтво також може призвести до поліпшення самооцінки та соціальних навичок. Відомо, що діти які залучені до мистецтва, розуміють різні точки зору. Крім того, вони також здатні розвивати розуміння та оцінку різних культур, що потім може призвести до посилення почуття толерантності та соціального сприйняття.

Художні програми спонукають учнів до творчості та максимально використовувати свою уяву. Коли цей посилений акцент на творчості відбувається, діти шукають нові способи мислення. Зазначу, що мистецькі програми є критичним аспектом, який допомагає дітям збагнути розуміння свого місця стосовно решти світу, в якому вони живуть. Учні часто просять "думати поза межами" з точки зору розв'язання проблем. Художні програми

заохочують новизну та нелінійне мислення, навички, які можна використовувати не тільки в академічних умовах, а й у професійному світі.

Немає сумнівів, що мистецтво є цікавим для дітей. Зануритися в ці фарби і зробити красиву картину, яку можна повісити на холодильник – це приголомшливо. Мистецтво також допомагає дітям розвиватися на багатьох фундаментальних рівнях.

А. Луначарський в книзі «Основні принципи єдиної трудової школи» писав: «Предмети естетичні: ліплення, малювання, спів і музика — аж ніяк не є чимось другорядним: трудова і наукова освіта, позбавлена цього елемента, була б бездушною, бо радість життя і милування творчістю є кінцевою метою і праці, і науки.» [2]

Тобто, головною метою викладання образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі є — загальнорозвивальна.

Ось декілька причин чому за допомогою мистецтва діти можуть навчатися та розвивати важливі характеристики, які знадобляться дорослим:

1. Творчість — дозволяє дітям самовиражатися краще, ніж математика чи інша точна наука.
2. Поліпшення навчальних показників. Мистецтво не просто розвиває творчість дитини - навички, яким вони навчаються
3. Візуальне навчання. Спеціально для дітей молодших класів малювання та ліплення на уроці мистецтва допомагають розвивати візуально-просторові навички. Дітям потрібно знати більше про світ, ніж про те, чого вони можуть дізнатися за допомогою тексту та цифр. Художня освіта вчить учнів інтерпретувати, критикувати та використовувати візуальну інформацію та як робити вибір на її основі.

4. Прийняття рішень. Мистецтво зміцнює навички розв'язання проблем та критичного мислення. Як висловлюються почуття через свій малюнок? Навчання прийому вибору та рішень неодмінно перенесеться в їх освіту та інші частини життя, оскільки це, безумовно, цінні навички у дорослому віці.

5. Наполегливість. З особистого досвіду я знаю, що мистецтво може бути складним. Коли я намагалася вчитися та опанувати різні художні техніки, неодноразово, я настільки засмучувалася, що хотіла покинути навчання. Але я цього не зробила. Попрацювавши важко, я дізналася, що праця та наполегливість будуть винагороджені. Такий спосіб мислення, безумовно, матиме значення в міру зростання дітей, особливо під час їхньої кар'єри, де їх, швидше за все, попросять постійно розвивати нові навички та працювати над складними проектами.

Мислення у дітей розвивається від емоційно-образного до абстрактно-логічного. "Дитя мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями взагалі", - нагадував вчителям К. Д. Ушинський, закликаючи спиратися на перших порах шкільної роботи на ці особливості дитячого мислення. Навчання будується таким чином, що словесно-логічне мислення отримує переважне розвиток. Якщо в перші два роки навчання діти багато працюють з наочними зразками, то в наступних класах обсяг такого роду занять скорочується [15].

Що стосовно мети навчання пропорцій голови людини на уроках образотворчого мистецтва, можна відмітити такі пункти:

1. На елементарному рівні інтерпретувати та аналізувати тематичний зміст портретів, пейзажів;
2. Мати уявлення про особливості будови голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу;
3. Відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність тощо) фігури людини;

4. Створювати зображення людини у русі.

Слід зазначити, що для дітей молодшого шкільного віку зображення із рухомою людською фігурою є найбільш цікавими. Крім того, що додавання персонажа надає зображенню «живості», він «допомагає» маленькому глядачу краще зрозуміти закладену історію та відчувати її, асоціюючи себе з героєм. Це дає дитині новий чуттєвий досвід та розвиває уяву.

Найчастіше для того, щоб передати свій емоційний стан діти малюють автопортрети. Не дивно, що в психології існує метод аналізу особистості за допомогою зображеного нею автопортрету. А. Карелін в своїй книзі «Велика енциклопедія психологічних тестів» так описує цю методику: «Проективний тест «Автопортрет» застосовується з метою діагностики несвідомих емоційних компонентів особистості (самооцінка, актуальний стан, невротичні реакції тривожності, страх, агресивність). За визначенням автопортрет - це зображення людини, створене нею самою. Зображуючи себе, людина відтворює основні риси власних тілесних потреб і внутрішніх конфліктів. Багата проекція особистісної динаміки, що виявляється в малюнку, відкриває для методу можливість аналізу негативних та позитивних аспектів психіки. У процесі інтерпретації «схеми тіла» можна судити, чи повністю відповідає отримана графічна продукція фізичним і психологічним переживанням людини, які органи тіла несуть певний сенс, яким чином соматично закріплені і позначені бажання людини, його конфлікти, компенсації і соціальні установки» [3].

Професійний педагог, при завданні зобразити автопортрет, може проаналізувати намальовані дітьми роботи та знайти особистий підхід до кожного, враховуючи вікові особливості дітей та емоції, що були виражені в автопортретах.

Малюючи обличчя діти досліджують емоції. Цей процес дає їм змогу краще розуміти, який вираз обличчя відповідає тій чи іншій емоції. Наприклад, зображуючи сумну людину дитина пропускає цю емоцію крізь себе, що

розвиває в ній емпатію. Висока вірогідність того, що дитина яка відчула на собі емоційний досвід зображеного нею персонажа буде з більшим розумінням ставитися до реальних людей.

Отже, до завдань уроків образотворчого мистецтва, сконцентрованих на зображенні людини, відбувається:

1. Творення емоційно-естетичного досвіду, трактувань почуттів;
2. Прогрес всеосяжних особистісних якостей та вмій:
абстрактного мислення, фантазії, уяви, спостережливості;
3. Творення художньої компетентності учнів;
4. Ріст емоційної чуттєвості учнів, їх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження та спілкування.

2.2. Системи завдань підвищення навчальної мотивації, зображення людини на уроках образотворчого мистецтва у загальноосвітніх школах

Розвиток творчих здібностей неможливий без створення на заняттях з образотворчої діяльності вирішення творчого завдання. Вихід з неї - пошук нового методу, прийому, засобу діяльності. Творча ситуація стимулює розвиток творчих здібностей. Щоб прищепити любов до образотворчого мистецтва, викликати інтерес до цього виду діяльності, можна використовувати нетрадиційні способи зображення, які доставляють дітям безліч позитивних емоцій, розкривають можливість використання добре знайомих їм предметів в якості художніх матеріалів, дивує своєю непередбачуваністю.

Урок образотворчого мистецтва в першу чергу, повинен бути цікавим. Можливо у вигляді гри, вона дозволяє активізувати увагу учнів, і залучити до творчого процесу. Також це буде слугувати розвитку їх творчої уяви. На уроках з темою зображення людини, ми можемо запропонувати дітям «одягти»

намальованих персонажів, без використання художніх матеріалів, а за допомогою підручних, та дати волю уяві. Важливо також заохочувати свободу вибору дітей, для формування інтересу і захоплення.

За програмою початкових та класів середньої школи дитина повинна:

1. На елементарному рівні розуміти та аналізувати тематичний та емоційний зміст портретів;
2. Мати уявлення про особливості будови голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу;
3. Відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність фігури людини;
4. Створювати зображення людини у русі.

У сучасних школах зазвичай застосовують комбінований тип уроку. Тобто комбінування викладення теоретичної частини та практичного завдання. Вони мають такий зміст:

1. Організаційний етап. Підготовка учнів до навчальної діяльності, організація робочого місця. Підготовка всіх потрібних матеріалів. Етап підготовки не повинен займати багато часу.
2. Актуалізація опорних знань, засвоєних на минулих уроках. Перевірка домашнього завдання, якщо було.
3. Мотивація. Повідомлення нової теми уроку.
4. Засвоєння нового матеріалу. Також відбувається інструктаж та демонстрація роботи. Наочні приклади, репродукції, твори мистецтва, презентації.
5. Самостійна творча практична робота учнів на уроці.
6. Підсумок уроку.
7. Домашнє завдання.

Малюючи обличчя діти досліджують емоції. Цей процес дає їм змогу краще розуміти, який вираз обличчя відповідає тій чи іншій емоції. Це

надзвичайно важливо для дитини дошкільного віку, чия психіка ще не була сформована остаточно. Наприклад, зображуючи сумну людину дитина пропускає цю емоцію крізь себе, що розвиває в ній емпатію. Висока вірогідність того, що дитина яка відчула на собі емоційний досвід зображеного нею персонажа буде з більшим розумінням ставитися до реальних людей.

За час проходження університетської практики Міжнародному Дитячому Центрі Артек я мала змогу удосконалити свої педагогічні уміння та навички, розвинути фахові та методичні здібності залежно від особистісно-індивідуального стилю поведінки. Я зрозуміла, що формувати свій виклад уроку потрібно таким чином, щоб він був пов'язаний з особистим досвідом дитини, так матеріал буде засвоюватися краще. Протягом уроку потрібно постійно поновлювати вербальний контакт з дітьми, запитувати їх про досвід, це буде збуджувати їх увагу. Потрібно ставити питання для повторення та кращого закріплення матеріалу.

Також мною були проведені практично-теоретичні заняття з дітьми на тему «Автопортрет як окремий жанр мистецтва». Для того щоб намалювати хороший автопортрет з дітьми, потрібно знати та пояснити їм основні правила зображення обличчя людини, пропорції голови, знати, як передати настрій та почуття людини. Згадаймо основні пропорції обличчя людини. У теоретичній частині, для розуміння та засвоєння матеріалу, можна виділити такі основні правила:

Коли діти вперше починають малювати портрет, то, найчастіше, вони зосереджуються на очах, носі, губах, і не бачать загального - овалу обличчя, всієї маси голови. А це основа. З неї починається малюнок. Тому спочатку розглянемо на що схожа форма голови. Вона схожа на форму курячого яйця. Багато, особливо діти, починають малюнок голови з кола. Це не правильно. Більш точним буде порівняння з яйцем. Ця аналогія проста і запам'ятовується.

Потім якщо ми намалюємо вертикальну лінію посередині, то вона розділить обличчя на дві частини, ліву і праву. Горизонтальну можна розділити на три рівні частини: лоб — від межі волосся до брів, ніс — від брів до основи носа, підборіддя — від основи носа до нижньої частини обличчя. А опустивши вертикальні лінії з внутрішніх куточків очей, можна визначити ширину носа. Також:

1. Якщо взяти всю висоту голови за одиницю, вийде, що коронка займатиме $\frac{1}{7}$ свого розміру лоб, ніс і відстань від носа до нижньої точки підборіддя - $\frac{2}{7}$.
2. Лінія рота становить приблизно $\frac{1}{3}$ відстані. Це значення, що становить $\frac{1}{7}$ від висоти голови, виявляється модулем для ширини голови.
3. Відстань між очима дорівнює довжині очей, відстань від крайніх точок очей до скронь.
4. Кінці рота (якщо людина не посміхається і дивиться прямо) – розташовуються прямо навпроти зіниць. Верхня частина вух зазвичай розташована на рівні надбрівних дуг, нижня - на рівні кінчика носа.

(Додаток Г)

Діти молодшого віку поки не в змозі уявити картинку подумки. Тому їм необхідна допомога при виборі місця для розташування на аркуші. Для дітей дуже важлива наочність, тому слід показати це все на прикладі, та для кращого результату, він повинен бути постійно у полі зору дітей.

Можемо також зазначити таку типологію уроку як:

1. Теорія — розмова про різні жанри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ;
2. Комбінований — викладення нового матеріалу з подальшим практичним закріпленням;

3. Практичний — продовження зміцнення навичок та знань на практиці;
4. Екскурсія — відвідування пам'ятних місць, виставок, галерей чи музеїв.

Отже, системою завдань підвищення навчальної мотивації є:

1. Постійна опора на життєвий досвід учнів, як джерело навчання;
2. Індивідуалізація навчання. Дітям які працюють швидше, а результат роботи є задовільним, можна дати додаткове завдання, наприклад додати навколишнє середовище у роботу;
3. Постійний вербальний контакт з учнями, додаткові запитання, та ведення діалогу з дітьми;
4. Підтримка творчого прояву учнів;
5. Проведення інтерактивних ігор пов'язаних з мистецтвом на початку уроку, для концентрації уваги та підвищення мотивації.

ВИСНОВКИ

Отже, після проведення детального дослідження проблематики викладання зображення голови людини у школах загальної середньої освіти, були одержані такі результати:

1. Прослідковано історію та розвиток образу людини у мистецтві та визначено її основні характеристики, які притаманні різним епохам. Від стародавнього Єгипту до теперішнього часу. Розвиток портретного жанру змінювався постійно, та мав свої особливості притаманні різним епохам та напрямкам мистецтва.
2. Проаналізовано мету та зміст навчання зображення людини на уроках образотворчого мистецтва. Розглянуто мету та компоненти навчання образотворчого мистецтва у ЗЗСО. Виявлено важливість даної теми для виховання та навчання дітей.
3. Впроваджено рекомендації щодо викладення матеріалу портрету (автопортрету). Запропоновані ідеї щодо вирішення проблеми відсутності мотивації на уроці, які полягають у використанні індивідуального підходу до дітей, використання інтерактивних ігор, та активного діалогу між учнем і вчителем.

Запропоновано зміни у викладанні образотворчого мистецтва, зображення образу людини та додаткові методи зображення людини для більш ефективного навчання образотворчого мистецтва. Продовжена розробка учнівських завдань з вивчення голови людини.

Резюмуючи вищесказане, визначаються педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей на заняттях мистецтвом.

- включати наочність на всіх етапах педагогічного процесу;
- використовувати творчі завдання;
- з'єднувати чуттєві і раціональні форми пізнання світу;
- подавати навчальну інформацію за допомогою кольору - предметної, знакової та графічної інтерпретації;
- створювати емоційно сприятливе середовище;
- проявляти інтерес до успіхів і інтересів дитин

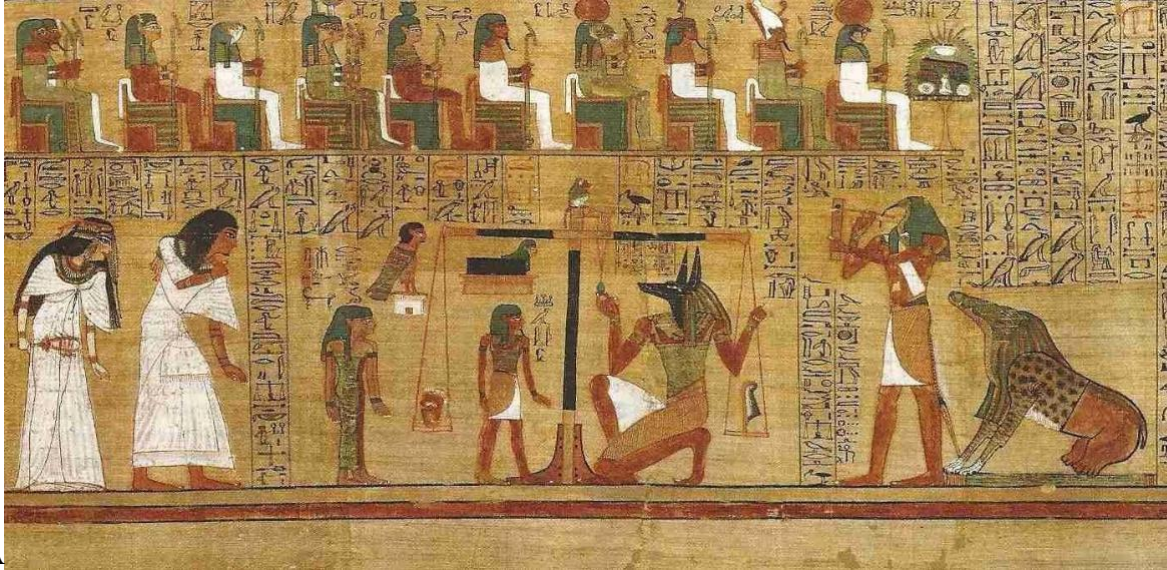
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. А. В. Луначарский. О воспитании и образовании Москва.
«Педагогика» 1976. 634с. (Дата звернення: 16.04.2020р)
2. А. Карелин. Большая энциклопедия психологических тестов. Москва
«Эксмо» 2006. 416с. (Дата звернення: 17.04. 2020р)
3. Жак Ле Гофф., Николя Трюон. История тела в средние века; [пер. с
фр. Е.Лебедева]. МОСКВА «ТЕКСТ» 2008 . 192 с. (Дата звернення:
16.04. 2020р)
4. Искусство Древнего Египта. Матье М.Э. 1961. 36 с. . (Дата звернення:
16.04. 2020р)
5. Изображение человеческого тела в истории искусства : веб-сайт.
URL:<http://design-kmv.ru/stati/izobrazhenie-chelovecheskogo-tela-v-istorii-iskusstva.html> . (Дата звернення: 17.04. 2020р)
6. Изображение фигуры человека в истории искусства : веб-сайт. URL: <https://studopedia.org/8-135671.html> . (Дата звернення: 16.04. 2020р)
7. Искусство Древнего Египта : веб-сайт. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Искусство_Древнего_Египта
8. Искусство Древней Греции: веб-сайт. URL: <https://obrazovaka.ru/istoriya/iskusstvo-drevney-grecii-kratko.html>
9. История портретной живописи : веб-сайт. URL: <http://sar-gallery.ru/portret-history>. (Дата звернення: 17.04. 2020р)
10. Изображение фигуры человека в истории искусства : веб-сайт. URL: <https://studopedia.org/8-135671.html> . (Дата звернення: 16.04. 2020р)

11. Марат Гельман. веб-сайт. URL:
<http://www.theartnewspaper.ru/posts/7867/> . (Дата звернення:
18.04. 2020р)
- 12.«МИСТЕЦТВО» ЯК ОДИН ІЗ ГОЛОВНИХ ПРЕДМЕТІВ У ШКОЛІ.
веб-сайт. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/845-mistetstvo-yak-odin-iz-golovnikh-predmetiv-u-shkoli> (Дата звернення: 16.04.2020р)
- 13.Науково теоретичні засоби розвитку творчості дітей шкільного віку :
веб-сайт. URL: <http://referat911.ru/Pedagogika/naukovo-teoretichn-zasadi-rozvitku-tvorchost/265758-2573511-place2.html> . (Дата звернення: 18.04.
2020р)
- 14.Портрет епохи романтизму : веб-сайт. URL:
<http://www.museum.ru/web/edu/view.asp?CID=7&Page=62> Дата
звернення: 16 квітня 2020р . (Дата звернення: 16.04. 2020р)
- 15.Художній образ у творчому процесі : веб-сайт. URL:
<https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11001>
16. Painting Genres. веб-сайт. URL:
<http://64.130.23.120/painting-genres.htm> . (Дата звернення: 19.04. 2020р)
17. Stephen Farthing Art: The Whole Story. 2018. 376 с. (Дата звернення:
16.04.2020р)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

А

Рис.1. Єгипетські малюнки на стінах

Рис 2. Статуетка що зображує тіло жінки

ДОДАТОК В

Рис 3. Рембрантське освітлення, на прикладі роботи художника

ДОДАТОК Г

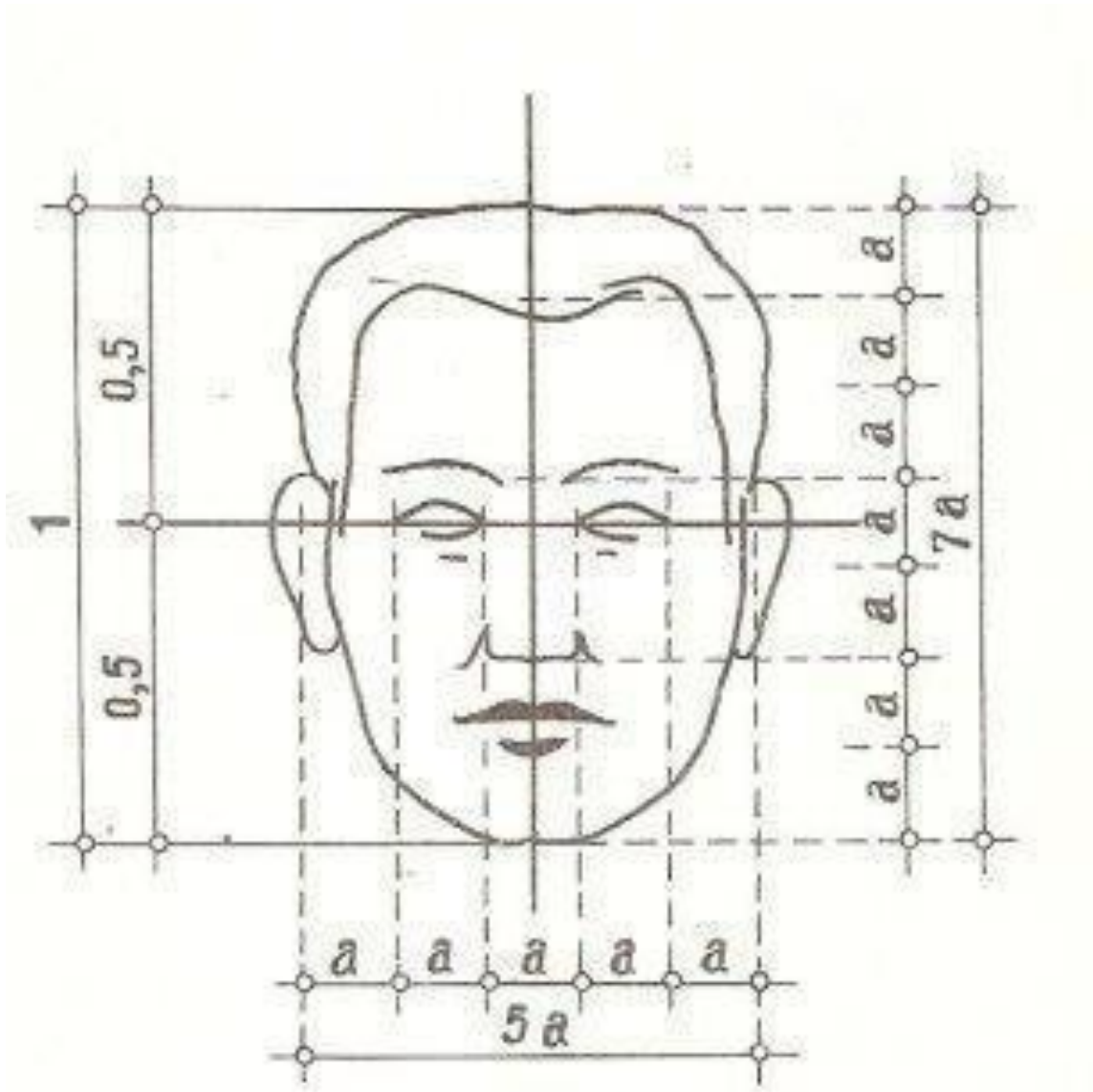

Рис 4. Геометрія зображення лиця людини

ДОДАТОК Е

ДОДАТОК Ж

(Урок образотворчого мистецтва у 5-6 класів загальноосвітньої школи)

Тема: Такий різний натюрморт**Мета уроку**

Знайомство з жанром портрета в образотворчому мистецтві. Навчання малюванню точного зображення голови людини, через вивчення пропорцій. Виховати естетичний та художній смак, спостережливість, старанність, охайність.

Завдання

- Навчальні: Формувати уявлення про портреті, історії виникнення, його розмаїтті. Ознайомити учнів з новими поняттями. Вчити малювати обличчя людини поетапно.
- Розвиваючі: Розвивати графічні вміння і навички через метод поетапного малювання. Розвивати уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головні і відмінні риси та особливості. Розвивати просторову уяву, творчу і пізнавальну активність.
- Виховують: Залучати учнів до сприйняття й оцінки творів мистецтва. Розширювати кругозір і підвищувати загальну культуру учнів. Формувати естетичний художній смак, почуття прекрасного. Виховувати інтерес і любов до мистецтва.

Знати

- поняття «портрет» та «автопортрет», їх особливості;
- основи побудови голови людини;
- поняття колорит, знання різних технік

Уміти

- композиційно правильно розташовувати особу що зображуємо, уловлюючи характер людини, пропорційність; аналізувати натуру, форми; влучно підбирати тон і колір;
- працювати колективно.

Основні категорії, поняття, терміни, імена

Портрет, автопортрет, композиція, співвідношення, живопис.

Місце уроку в змісті навчального предмету

Розвиток мистецького бачення, використання світлотіні як засобу художньої виразності та виявлення форми

Ресурси

Для учнів: лист паперу формату А3, графітні олівці, гумки, фарби, кісточки.

Для вчителя: наочність, презентація (приклади портретів, композиційні варіації).

Методи

Комунікативні (розповідь, пояснення, аналіз, бесіда)	Репродуктивно – пошукові (спостереження, самостійна практична робота, вправління, корекція)
Наочні (демонстрація, ілюстрація)	Мотиваційні (позитивний приклад, спонукання до творчості, створення ситуацій успіху створення виховних ситуацій, заохочення)

Прогнозовані результати

I рівень. Учень розуміє частину тематичного матеріалу; користується обмеженим понятійно-термінологічним запасом у процесі розповіді про мистецтво; частково відтворює тематичний матеріал у практичній художній діяльності, але лише з опорою на пояснення та зразок вчителя; художньо-образне мислення розвинуте на елементарному рівні (переважає повторення суджень вчителя про мистецтво).

II рівень. Учень повністю розуміє та усвідомлює тематичний матеріал, здатний узагальнювати його за допомогою вчителя; демонструє достатній понятійно-термінологічний запас; застосовує за допомогою вчителя опанований матеріал у практичній художній діяльності; художньо-образне мислення достатньо розвинуте (судження аргументуються, з'являються окремі аналогії, асоціації).

III рівень. Учень глибоко розуміє та усвідомлює тематичний матеріал у межах програми, намагається самостійно збагачувати набуті знання; під час інтерпретації художніх творів аргументує висновки, власні оцінки й твердження, ілюструє їх прикладами; широко користується спеціальною термінологією відповідно до програмних вимог; самостійно використовує тематичний матеріал у практичній художній діяльності; художньо-образне мислення високо розвинуте, характеризується елементами світоглядних узагальнень, використанням нестандартних асоціативних зв'язків.

Самостійна (домашня) робота

Виконати портрет одного із родичів та автопортрет, техніка на вибір, на форматі А4.